

ROBINSON JOAN VIOLET

Abstrakt:

Joan Violet Robinsonová, britská ekonomka působící na Cambridgeské univerzitě, byla zpočátku ovlivněna neoklasickou ekonomikou. K jejím nejvýznamnějším přínosům patří teorie nedokonalé konkurence, kterou rozvinula Marshallovu teorii firmy. Později blízká spolupracovnice J. M. Keynesa, členka jeho cambridgeského kroužku. Po 2. světové válce čelí představitelka postkeynesiánství (italsko-cambridgeské školy). Rozvíjela keynesiánskou teorii rozdělování a teorii hospodářského růstu. Kritizovala neoklasickou ekonomii pro její paradigma statické ekonomické rovnováhy: ekonomika se nepohybuje v logickém čase neoklasických modelů rovnováhy, nýbrž se vyvíjí v historickém čase od nezměnitelné minulosti do neznámé budoucnosti. Kritizovala agregátní produkční funkce pro nemožnost vyjádřit velikosti kapitálu. Kapitalismus chápe jako vnitřně nestabilní systém. Jako jediná žena byla nominována v roce 1970 na Nobelovu cenu za teorii nedokonalé konkurence, avšak cenu nezískala.

Klíčová slova:

Nedokonalá konkurence, monopol, kapitál, hospodářský růst, ekonomická rovnováha, technický pokrok, historický čas

Key words:

Imperfect competition, monopolies, capital, economic growth, economic equilibrium, technical progress, historical time

Names:

Eatwell J., Harrod R., Kalecký M., Keynes J. M., Marshall A., Marx K., Popper K., Sraffa P.

Biografie

Joan Violet Robinsonová je jedna z významných žen - ekonomek ve vývoji ekonomické teorie.

Narodila se 31. října 1903 v Camberley, v hrabství Surrey v Anglii. Roku 1921 začala studovat na Gorgon College v Cambridgi. Celá její další vědecká a pedagogická dráha byla spojená s Cambridgeskou univerzitou. Od roku 1931 tam působila jako asistentka, od roku 1949 začala přednášet jako docentka a roku 1965 se stala profesorkou ekonomie.

V době své téměř padesátileté akademické kariéry byla Joan Robinsonová neobyčejně aktivní. Patří k prvním členům Keynesova „cambridgeského kroužku“ a v podstatě od třicátých let až do konce svého života (1983) bojovala v rozličných problémových oblastech proti ortodoxním dogmatům v politické ekonomii. Joan Robinsonová byla velmi plodnou autorkou

a teoretický záběr její práce byl zároveň velmi široký. Téměř každou oblast politické ekonomie obohatila o nové myšlenky nebo do ní alespoň nějakým způsobem zasáhla.

Publikační činnost

Roku 1933 vyšla Robinsonové první významná kniha *The Economics of Imperfect Competition* (Ekonomie nedokonalé konkurence). Tato kniha je napsána v duchu „neortodoxní“ neoklasické ekonomie. Další práce (knihy i většina článků) jsou už výrazně keynesovské. Na Keynesovo učení Robinsonová bezprostředně navazuje v práci *Essay in the Theory of Employment* (Eseje o teorii zaměstnanosti) z roku 1937 a *Introduction to the Theory of Employment* (Úvod do teorie zaměstnanosti) a dále ho rozvíjí v mnoha člancích, přičemž

od statické keynesovské teorie přechází postupně k modelům hospodářského růstu. Za velmi významnou práci s keynesovskou orientací může být považována kniha *The Accumulation of Capital* (Akumulace kapitálu) z roku 1956, která se pokládá za jedno z hlavních východisek postkeynesiánského směru. Na toto dílo navazovala Robinsonová v další práci *Essay in the Theory of Economic Growth* (Eseje o teorii hospodářského růstu) z roku 1962.

Marxovým učením se zabývala v díle *An Essay on Marxian Economics* (v českém překladu Esej o marxistické ekonomice) z roku 1942.

Metodologické problémy, kritická zamyšlení nad poznávanou hodnotou hlavních směrů politické ekonomie byly obsahem početných prací profesorky Robinsonové z šedesátých a sedmdesátých let dvacátého století. Do této skupiny patří především dílo *Economic Philosophy* (Ekonomická filosofie) z roku 1964, *Economics at Awkward Corner* (Ekonomie z nepříjemného hlediska) z roku 1966, *Freedom and Necessity* (Svoboda a nevyhnutelnost) z roku 1970 a *Economics Heresies* (Ekonomická kacířství) z roku 1971. V poslední práci už Robinsonová reagovala na krizi politické ekonomie, na neschopnost klasické i ortodoxní keynesovské teorie odpovědět na klíčové ekonomické problémy.

Metodologickým otázkám věnovala Robinsonová značnou pozornost i v učebnicích, které svou teoretickou úrovní značně převyšovaly běžný průměr učebnic a byly příspěvkem do diskuse o aktuálních ekonomických otázkách. V této souvislosti by bylo záhodno vzpomenout práci *An Introduction to Modern Economics* (Úvod do moderní ekonomie) z roku 1973 (spoluautorem byl J. Eatwell), dílo *Contributions to Modern Economics* (Příspěvky k moderní ekonomii), které vyšlo roku 1978 a je zajímavé hodnocením „keynesovské revoluce“ a teoretického přínosu P. Sraffy. Poslední knihou Robinsonové má název *Further Contributions to Modern Economics* (Další příspěvky k moderní ekonomii), vyšla roku 1980, a autorka už v ní reagovala na aktuální problémy ekonomiky sedmdesátých let.

Publikační činnost Robinsonové je tak bohatá, že nebylo možno zmínit se ani o všech knihách, nemluvě o článcích v časopisech, příspěvcích do sborníků apod.

Kromě uvedených problémových okruhů se věnovala také otázkám rozvojových oblastí, ekonomickému vývoji v Číně a na Kubě, teorii peněz, některým otázkám mezinárodních měnových vztahů atd.

Hodnotit teoretický odkaz Joan Robinsonové je složité. Jednak proto, že záběr jejích prací je velmi široký a jednak proto, že sama autorka se vyvíjela, přehodnocovala svá někdejší stanoviska, zavrhovala ty přístupy, které neobstály v konfrontaci s novým vývojem ekonomické reality. Celou tvorbou Robinsonové se vine úsilí vyvracet přežitě koncepce, zkosnatělá dogmata, odhalovat logická protičeň v „ortodoxních“ koncepcích a jejich absurdnost v konfrontaci s ekonomickou realitou. (*Robinsonová, 1987, s. 12*)

Filozoficko- metodologická východiska díla Joan Robinsonové

Teoretická tvorba Joan Robinsonové byla v podstatě od začátku vybudována na typicky anglických pozitivistických a postpozitivistických filozofických základech. V raném období teoretické tvorby Joan Robinsonové je jejím hlavním filozofickým vzorem neopozitivizmus (logický empirizmus). V díle Robinsonové (podobně jako v pracích jiných tehdejších neoklasických ekonomů) bylo možné pozorovat také vliv starších filozoficko- metodologických směrů, zejména klasické anglické metodologie vědy, která vycházela z Newtonovy koncepce výstavby vědy (konkrétně fyziky).

Ve své práci *Ekonomie nedokonalé konkurence* se pravděpodobně Robinsonová hlásí k instrumentalistickému chápání ekonomické vědy. Podle vyjádření autorky je kniha příspěvkem k technice „ekonomické analýzy“, „skříňkou nástrojů“, jejichž aplikací na pozorovaná fakta může ekonom vybudovat model skutečného světa. (*Robinsonová, 1987, s.78*) I když jí byla cizí představa ekonoma jako „čistého teoretika“, jako ideologicky

neutrálního „tvůrce nástrojů“, kterému je lhostejné, v jaké míře jsou předpoklady jeho modelů vzdálené od reality, přece jen pozitivistické oddělování vědy od ideologie (metafyziky, jak říká Robinsonová) nikdy nezmizelo z jejích prací.

Hlavním filozofickým vzorem Joan Robinsonové v nejranějším stádiu její tvorby byla díla Karla Poppera, představitele tzv. kritického racionalizmu v postpozitivistickém proudu filozofie. Filozofickým krédem Robinsonové je především její práce *Economic Philosophy*, kde se výrazně projevuje vliv Popperovy teorie.

Představy Joan Robinsonové o možném přínosu ekonomické teorie pro hospodářskou praxi vyznívají značně skepticky. Politická ekonomie nebude podle jejího názoru takovou „vážnou“ vědou jako například přírodní vědy. Vyplývá to především z toho, že závěry ekonomické teorie není možno bezprostředně empiricky ověřit. Proti empiricky ověřitelným „vědeckým výpovědím“ staví Robinsonová „metafyzická“ tvrzení, která není možné hmatatelně prozkoumat. Ve shodě s Popperem (*Popper, 1972*) interpretuje Robinsonová vývoj vědy jako nepřetržitou řadu pokusů vyvracet staré hypotézy. Pokud se ukáže, že hypotéza je nesprávná, vědec ji musí zavrhnout. V každém časovém úseku se věda skládá z hypotéz, které dosud nebyly vyvrácené. Jestliže v ekonomické teorii není možné hypotézy přesvědčivě empiricky vyvrátit, ekonomická teorie je „směsí nedokonale ověřených hypotéz“ (*Robinsonová, 1975, s.13*) a „metafyzických tvrzení“ anebo, jak to Robinsonová charakterizuje v díle *Economic Philosophy*, „ekonomická věda vězí jednou nohou v neověřitelných heslech“ (daných vládnoucí politickou ideologií) „a druhou nohou v doposavad neověřených hypotézách“ (*Robinson, 1962, s.96*).

Za základní podmínku pokládá v ekonomické vědě to, aby ekonomové bojovali proti ideologii, „která předstírá, že hodnoty vyjádřitelné v penězích jsou jediné, které je třeba brát v úvahu“ (*Robinson, 1962, s.147*).

Joan Robinsonová také patřila k těm nemnoha znalcům Marxova díla, kteří si jeho přínosu vážili. I když Marxe v mnoha případech kritizovala, například třetí díl Marxova kapitálu označila za „realitu kapitalismu“, první díl (zabývající se teorií nadhodnoty) považuje za „pohádku o kapitalismu“. Robinsonová oceňovala Marxe pro jeho pochopení povahy kapitalistické akumulace a nesouhlasila s těmi, kteří pro nelibost k Marxovým myšlenkám o revoluci a komunismu odmítali jeho analýzu kapitalismu jako takovou. Rovněž kritizovala ty oponenty marxismu, kteří soustředili svou kritiku jen na pracovní teorii hodnoty a ignorovali jiné Marxovy přínosy. „V tom jim byli velice nápomocni ti marxisté, kteří místo aby na všechny ty složité argumenty o teorii cen reagovali replikou: no a co má být?, nechali se zatáhnout do nesčetných sofistek, ve svém úsilí bránit Marxe i tam, kde jej ubránit nebylo možné“. (*Robinsonová, 1964, s.7*)

Oceňovala zejména jeho dynamický pohled na kapitalismus a jeho pronikavou analýzu sociálně ekonomických institucí kapitalismu.

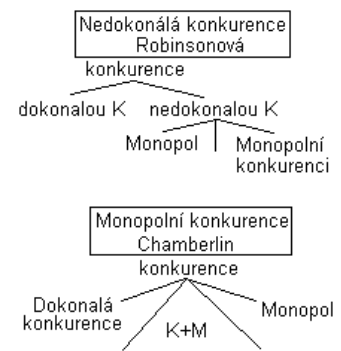
Robinsonové jde zároveň o revizi některých základních hypotéz „ortodoxní“ teorie, které jsou v očividném rozporu s realitou. A v tomto boji proti „zmatenému“ ekonomickému myšlení Robinsonová upozornila na mnohé nedostatky a logická protirečení tradičních dogmat politické ekonomie a snažila se je nahradit jinými hypotézami.

Revize konceptu dokonalé konkurence

Teorie nedokonalé konkurence je prvním pokusem Joan Robinsonové vyvrátit tradiční dogmata „ortodoxní“ ekonomické teorie. V politické ekonomii bývá její dílo *Ekonomie nedokonalé konkurence* spolu s Chamberlinovou prací *Teorie monopolistické konkurence* označováno jako „revoluce“ v mikroekonomické teorii. Hlavním předmětem útoku obou autorů se stala představa, která byla v třicátých letech v ekonomii ještě všeobecně rozšířená, že model dokonalé konkurence je v podstatě adekvátním nástrojem pro pochopení skutečného fungování ekonomiky. Přitom stupeň monopolizace v ekonomicky vyspělých zemích už tehdy dosahoval vysoké úrovně a veřejné mínění bylo značně znepokojeno negativními důsledky monopolní moci (nevyužité výrobní kapacity, masová nezaměstnanost, monopolní tvorba cen, rozličná diskriminační opatření monopolů apod.), které byly v nápadném protirečení se závěry konceptu dokonalé konkurence.

Robinsonová ve svém díle navazovala na mnohé kritické články, které už ve dvacátých letech upozorňovaly na některé rozpory mezi koncepcí dokonalé konkurence a reálnými formami konkurence v ekonomice. Zdrojem inspirace pro Robinsonovou byl především článek P. Sraffa. Sraffa v tomto článku podrobil kritice koncepci, podle které křivka průměrných nákladů firmy v podmínkách konkurence má tvar U. Podle této koncepce průměrné náklady firmy při zvětšení objemu výroby zpočátku klesají a po dosažení optimálního objemu výroby začínají růst. Právě tento růst nákladů byl podle tradiční teorie hlavní překážkou takové expanze firmy, která by mohla vést k monopolní moci (předpokládalo se, že cena je jednotlivé firmě daná jako parametr a při dané ceně by podnik mohl prodávat libovolný objem produkce). Sraffa dokazoval, že základním limitujícím faktorem expanze firmy jsou podmínky poptávky. Pokud chce podnik prodat více výrobků, musí snížit cenu. Trh podle Sraffa (*Sraffa, 1926*) je homogenní a každý podnik má svůj vlastní, lokální trh, který je podmíněn tradicemi, kvalitou výrobků, důvěrou ve výrobní značku apod. A tak vlastně každý podnik vystupuje jako lokální monopol, který naráží na konkurenci substitutů. Sraffa doporučuje, aby se ekonomická teorie obrátila od konkurence směrem k monopolu jako převládající struktuře trhu. Model monopolu v ekonomické teorii se do té doby považoval za víceméně hypotetický případ, který nemá přímý vztah k ekonomické realitě.

Je třeba si uvědomit, že v neoklasické ekonomii (ze které vycházeli Sraffa i Robinsonová) se „monopol“ i „konkurence“ chápou jako dva extrémní typy struktury trhu: pokud je na trhu velký počet malých firem, pro které je cena parametrem, pro trh je charakteristická konkurence (ve statických podmínkách definovaná struktura trhu), pokud je na trhu pouze jeden prodávající, jde o monopol. Na struktuře trhu závisí úroveň rovnovážné ceny, jejíž určení je hlavním předmětem zájmu neoklasické „teorie hodnoty“ (fakticky teorie cen). Neoklasiky nezajímají příčiny vzniku monopolu, ani jeho sociálně ekonomické důsledky. Soustředují se na analýzu funkčních vztahů mezi náklady, cenou, poptávkou, objemem výroby atd. v podmínkách tržní rovnováhy. Proto Robinsonová explicitně nezkoumá vliv koncentrace výroby na formování monopolistických struktur trhu. Pozornost věnuje také jiným příčinám nedokonalosti trhu, které vyplývají z lokálně monopolního postavení výrobců. Na „dokonalém trhu“ by kupující měli reagovat jen na rozdíly v cenách, stanovených různými výrobci, a okamžitě se přesunout k té firmě, která nabízí příslušnou produkci za nejnižší cenu. Přitom se předpokládá homogenost produkce veškerých firem na daném trhu. Na skutečném trhu však, jak uvádí Robinsonová, takovéto situaci překáží nejen nedokonalá informovanost, ale i mnohé jiné okolnosti - například dopravní náklady, záruka kvality, kterou dává známá

značka, úroveň spojená s prodejem příslušného výrobku, rozličné slevy poskytované zákazníkům, reklama atd. A tak se stává, že ke každé firmě je jakoby „přilepená“ určitá skupina zákazníků, kteří při malé změně ceny nepřejdou k jinému prodávajícímu. V takovýchto úvahách navazuje Robinsonová na Sraffovy myšlenky.

V praktickém fungování trhu všechny tyto okolnosti mají určitou úlohu a s vývojem monopolů se jejich význam dokonce zvyšuje. Ale rozhodně nejsou základní příčinou monopolní moci, ale odvozenými faktory. Monopoly, které vznikly z koncentrace výroby a kapitálu, využívají všechny tyto faktory ve své strategii marketingu jako nástroj rozšiřování odbytu produkce a dalšího upevňování ekonomických pozic.

V nehistorickém přístupu Robinsonové se kladou na stejnou úroveň objektivní příčiny vzniku monopolů s rozličnými konkrétními formami jejich politiky na trhu.

V podmínkách vědecko-technické revoluce, kdy se na jedné straně objektivně zvyšuje diferenciací potřeb a na druhé straně vědecko-technický pokrok rozšiřuje škálu efektivních technologií, které umožňují vyrábět značně diferencovanou produkci sloužící k uspokojování těchto rozmanitých potřeb, se otázky diferenciací produkce a konkurence v kvalitě stávají aktuálními. Lokálně monopolní pozice na určitých specializovaných segmentech trhu, podmíněná vysokou kvalitou produkce a servisu, je jednou z významných příčin úspěchu malých a středních podniků, umožňuje jim vydobýt si často velmi výhodné pozice v konkurenčním boji. Na udržení dlouhodobého monopolu vědecko-technického rozvoje jen v jedné úzce specializované oblasti (jejíž postavení v dělbě práce se vědecko-technickým pokrokem mění a také v důsledku těchto změn se oslabuje relativně výsadní postavení příslušných specializovaných výrobců) nemají menší firmy dost sil. A tak se nakonec dostanou - i při zachování formální samostatnosti - do ekonomické závislosti na monopolistických gigantech. Reálný vývoj ustavičně potvrzuje, že koncentrace výroby a kapitálu je skutečným základem monopolní moci a všechny ostatní příčiny i nástroje upevňování monopolního postavení mají jen druhořadou úlohu.

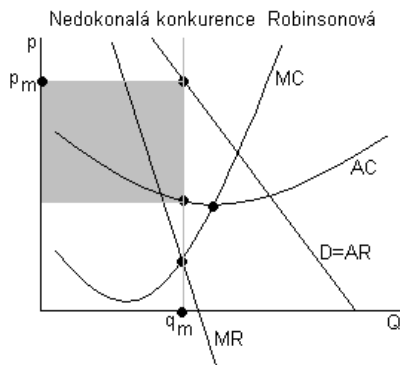
Robinsonová si tyto skutečnosti uvědomuje a v některých dalších pracích na to také upozorňuje (*Robinson, 1964, s. 222-226*). Ale její výklad v díle *Ekonomie nedokonalé konkurence* se pohybuje na vysoké úrovni abstrakce, kde se prakticky stírají rozdíly mezi skutečným monopolem z koncentrace a lokálně monopolním postavením firem, které využívají rozličné „mezery“ na trhu a diferencované preference kupujících. Kromě toho ani Robinsonové se nepodařilo překonat metafyzický protiklad monopolu a konkurence.

Robinsonová interpretuje monopol jako základní strukturu trhu v ekonomice. Na příkladu analýzy rovnováhy monopolistické firmy rozpracovává základní pojmový a metodologický aparát, který se stal součástí teorie firmy. Pojmy jako mezní náklady, mezní příjem, vztah mezních a průměrných nákladů, mezního a průměrného příjmu, vliv elasticity poptávky na rovnovážnou cenu a rovnovážný rozsah produkce - to vše jsou kategorie a problémy, se kterými se běžně setkáváme v neoklasické teorii firmy. A kniha Robinsonové představuje vlastně východisko této problémové oblasti ekonomie.

V souvislosti s tím došlo také k určité změně v předmětu zkoumání teorie cen (kterou neoklasici nazývají „teorií hodnoty“). Ačkoli se v tradiční neoklasické ekonomii až do 30. let určení cen pokládalo za výsledek fungování „neviditelné ruky“, anonymního, neosobního mechanismu, který samočinně uváděl do rovnováhy nabídku a poptávku na všech trzích a pro rozhodování jednotlivé firmy vlastně nezůstával prostor, nyní se středem pozornosti teorie cen stává rozhodování jednotlivých firem (monopolů nebo lokálních monopolů) o cenách a vliv struktury trhu na chování firem. Teorie firmy se tak stala neoddelitelnou součástí teorie cen.

V modelu dokonalé konkurence se vlastně nepřipouštěla možnost cenové politiky firem. V modelu monopolu Robinsonové však už existuje prostor pro cílevědomou cenovou strategii firem, přičemž racionalita těchto rozhodnutí závisí především na tom, jak monopolistická

firma dokáže anticipovat svou křivku poptávky (v které se podle Robinsonové odráží také reakce konkurentů). Takovéto chápání tvorby cen ve vysoce abstraktní rovině odráží zvýšený význam monopolistické plánovitosti v ekonomické realitě. Robinsonová (a podobně také Chamberlin) nepopírá své hypotézy o zevšeobecnění praktické strategie monopolů. Firma (monopolista) v jejím modelu je vlastně hypotetickou konstrukcí podřízenou požadavku, aby se dosáhla individuální rovnováha. Představě statické a jediné možné rovnováhy firmy při maximálním zisku se podřizovaly i předpoklady o funkci nákladů firmy (křivka průměrných a mezních nákladů tvaru U), i o funkci poptávky (předpoklad, že existuje osobitá klesající funkce poptávky pro každou firmu, přičemž tato funkce nezávisí na velikosti nabídky dané firmy a ostatních firem v odvětví) apod.

I v nedokonalé konkurenci existuje rovnováha, ale má své nedostatky. Rovnováha v případě, že $MC = MR$, ale $P > MC$ ($P > AC$), také AC monopolu jsou větší než AC minimální a množství vyráběné monopolem je také menší než množství při kterém jsou AC minimální. Trhy tedy vedou k rovnováze, ale nepoužívají vstupů efektivně.

Joan Robinsonová s odstupem času sebekriticky zhodnotila mnohé nereálné předpoklady své teorie z 30. let (např. předpoklad nezávislosti funkce nabídky a funkce poptávky firmy, statický charakter původní teorie, zjednodušené vymezení „odvětví“ apod.) a upozornila také na nové jevy v ekonomické realitě (nepružnost cen v odvětvích s vysokým stupněm koncentrace, význam oligopolistických dohod, diversifikace a mezinárodní expanze velkých koncernů), které by teorie cen měla brát v úvahu. Robinsonová také upozorňuje na mnohé negativní důsledky monopolní moci: rozsáhlé nevyužití kapacity, objem výroby neodpovídající technickému optimu, ceny vyšší než průměrné náklady (do kterých zahrnuje i „normální“ zisk), vyšší než „normální“ zisky monopolistických firem, deformující vliv monopolu a monopsonu na alokaci zdrojů v ekonomickém systému (takže dochází ke snížení ekonomické efektivity v porovnání se situací dokonalé konkurence) atd. Všechny tyto závěry odvodila Robinsonová pomocí abstraktního neoklasického aparátu ale výrazně se v nich odrážely negativní důsledky monopolizace, které se projevovaly v reálné ekonomice.

Robinsonová se ve zralejších stádiích svého teoretického vývoje velmi kriticky vyjadřovala ke svému dílu *Ekonomie nedokonalé konkurence*. Svůj původní záměr - vytvořit „skříňku nástrojů“ pro ekonomickou analýzu - však splnila. Aparát marginální analýzy, který v této knize rozpracovala, se stal běžnou součástí teorie firmy.

„Akumulace kapitálu“ - postkeynesovské východisko

Přechod J. Robinsonové na keynesovské pozice nebyl náhlým zvratem v jejím vědeckém vývoji, ale logickým důsledkem jejích teoretických postojů v intelektuální atmosféře Cambridgeské univerzity na sklonku dvacátých a na začátku třicátých let 20. století. Robinsonová sympatizovala s Keynesovými názory už v období přípravy jeho díla *Treatise on Money* (reakce Robinsonové byla zveřejněna v její studii *The Theory of Money and the Analysis of Output*). V tomto díle zdůrazňovala právě ty myšlenky, které měly později významnou roli v Keynesově Obecné teorii (*Keynes, 1963*). Je to například myšlenka, že tato Keynesova práce není ani tak příspěvkem k teorii peněz, ale pokusem rozpracovat teorii, která by vysvětlila úroveň celkové výroby a zaměstnanosti, přičemž zdůrazňuje význam celkové

(agregátní) poptávky, nesoulad úspor a investic atd. (Robinson, 1966, s. 55-58) Keynesova Obecná teorie byla pro Robinsonovou vyústěním debat v cambridgeském kroužku, sama propagovala některé z těchto myšlenek, které se pro širší veřejnost staly známé až po vydání Obecné teorie.

Keynesovská etapa ve vědeckém vývoji Joan Robinsonové vyvrcholila dílem *Akumulace kapitálu*. Toto dílo se však přílišné popularity nedočkal možná proto, že rozpor s ortodoxní ekonomickou teorií zde byl výraznější.

Práce *Akumulace kapitálu* navazuje na Keynesovu Obecnou teorii a usiluje o její dynamizaci v duchu teorie R. Harroda a M. Kaleckého. Dílo mělo odpovědět na dvě základní otázky:

1. Co určuje nerovnoměrný růst tržních ekonomik v čase?
2. Jak proces růstu ovlivňuje rozdělení důchodů?

Podle Robinsonové optimální alokace zdrojů má být podřízena otázce, co určuje cestu expanze ekonomiky.

Základní předpoklady modelu růstu podle Robinsonové lze shrnout do následujících bodů:

- ekonomiku tvoří dva sektory: výroba výrobních prostředků a výroba spotřebních předmětů;
- výrobní technika je daná, což se projevuje v neměnnosti technických koeficientů v každém daném stadiu vývoje ekonomiky. Z toho plyne, že při dané úrovni spotřeby je poměr živé práce k výrobnímu zařízení daný nezávisle na výši mezd a zisků;
- základní hybnou silou výroby jsou investice, proto také klíčovou proměnnou v modelu je míra investic (I/Y).

Podle Robinsonové se hodnota finální produkce v každém sektoru skládá z mezd a kvazirenty [1]. Potom je hodnotu produkce prvního sektoru možno vyjádřit vztahem

$$W_1 + Q_1 = Y_1$$

A druhého sektoru

$$W_2 + Q_2 = Y_2$$

Za předpokladu, že se celá mzda spotřebuje a celý zisk investuje, se vytvoří mezi oběma sektory následující vztahy:

$$W_1 + W_2 = Y_2$$

$$W_1 = Q_2$$

$$Q_1 + Q_2 = Y_1.$$

Při dané výrobní technice se rozdělení práce mezi dvě skupiny společenské výroby bude rovnat $Q_2:W_2$, a to nezávisle na kvazirentě v prvním sektoru.

V abstraktním modelu Robinsonová zároveň předpokládá, že všichni pracovníci mají stejné mzdy. Existence přebytku nad existenční minimum pracovníků vytváří technickou možnost akumulace a investic.

Míra investic závisí ještě na úrovni reálných mezd, kterou jsou pracovníci schopni prosadit a na tom, „s jakou energií budou podnikatelé uskutečňovat akumulaci“. Míra investic určuje podle Robinsonové míru zisku. Pokud je nabídka práce vyšší než je poptávka podnikatelů po pracovních silách, uskutečňuje se růst při dlouhodobé nezaměstnanosti. (Robinson, 1969)

Pokud se do modelu zavede předpoklad, že část zisku se vynaloží na osobní spotřebu podnikatelů a část mezd se uspoří, závěry modelu se modifikují.

V dalších fázích své analýzy zavádí Robinsonová do modelu technický pokrok [2], který, považován za důležitý faktor, také ovlivňuje růst národního hospodářství.

Dlouhodobý proces růstu národního hospodářství, jehož optimální úroveň vymezují podmínky „zlatého věku“ (míra růstu ekonomiky udržitelná při konstantní míře zisku), je podle Robinsonové pouze jedním z procesů ovlivňujících konkrétní expanzi tržních

ekonomik. Dalším procesem je cyklický vývoj národního hospodářství zkoumaný v rámci krátkodobé analýzy.

Zde se setkáváme s Robinsonové chápáním „historického času“, které mělo významnou roli při vzniku postkeynesiánství: Každé rozhodnutí se uskutečňuje v krátkém období, ale může ovlivnit i dlouhodobé trendy.

Další z osobitostí teorie růstu Joan Robinsonové je organické spojení teorie rozdělování s teorií hospodářského růstu. Tato teorie se stala charakteristickou pro celý postkeynesovský směr.

Robinsonová v díle také kritizuje neoklasické chápání kapitálu jako veličiny nezávislé na rozdělení důchodů a konkrétních kapitálových statcích.

Dílo *Akumulace kapitálu* je všeobecně uznáváno jako jedno z hlavních teoretických východisek postkeynesiánského směru. Obsahuje některé základní pojmové i metodologické inovace postkeynesiánství. Je také pokusem spojit Keynesovo ekonomické učení s myšlenkami M. Kaleckého a A. Marshalla.

Závěr

Kritický postoj Joan Robinsonové k základním pilířům akademické ekonomické teorie, spolu s jejími politickými názory, byly zřejmě hlavní příčinou toho, že její teoretický odkaz nebyl přiměřeně oceněn. Když se Joan Robinsonové ptali, zda nebyla diskriminována proto, že je žena, odpověděla: „*Ne, ale pro moje myšlenky.*“ (Eichler, 1984, s.45) To jsou zřejmě důvody, proč nikdy nezískala Nobelovu cenu, ačkoli byla na toto ocenění nominována.

Poznámky

[1] Termín kvazirenty převzala od Marshalla a zahrnula do něj tu část příjmů podniku, která převyšuje jeho běžné náklady (zisk, renta, odpisy). Robinsonová předpokládá, že úroky se platí ze zisku, podobně také dividendy. Část zisku po zaplacení úroku a dividend tvoří nerozdělený zisk (Robinson, 1969, s. 13)

[2] Na rozdíl od neoklasiků Robinsonová nepokládá technický pokrok za faktor, který je nezávislý na investicích. Zdůrazňuje, že pokrok vyžaduje investice a jeho realizace je podmíněna ekonomickými motivy.

Použitá literatura a internetové zdroje

EICHLER, A. S. (1984): *Joan Robinson's Legacy. Challenge*, 1984

HOLMAN, R. (1999): *Dějiny ekonomického myšlení*. C.H.Beck, Praha, 1999.

KEYNES, J. M. (1963): *Obečná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz*. Praha, 1963

KEYNES, J. M. (1971): *A Treatise on Money*. London, 1971

POPPER, K. R. (1972): *The Logic of Scientific Discovery*. London, 1972

ROBINSON, J. V. (1969): *The Accumulation of Capital*. London, 1969

ROBINSON, J. V. (1966): *The Theory of Money and the Analysis of Output*. Oxford, 1966

ROBINSON, J. V. (1964): *The Collected Economic Papers*. Oxford, 1964

ROBINSON, J. V. (1962): *Economic Philosophy*. London, 1962,

ROBINSONOVÁ, J. V. (1968): *Ekonomická filosofie*. EÚ ČSAV, 1968

ROBINSONOVÁ, J. V. (1975): *Jak rozumět ekonomické analýze*. Praha, 1975

ROBINSONOVÁ, J. V. (1987): *Ekonomia nedokonale konkurence*. Bratislava, 1987

SOJKA, M. (2000): *Dějiny ekonomických teorií*. Karolinum, Praha, 2000

SRAFFA, P. (1926): *The Laws of Returns under Competitive Conditions*. 1926

Grandes Economistas- Joan Robinson [on-line]. URL:
<http://www.eumed.net/cursecon/economistas/robinson.htm>

11. 4. 2007

Hana Hrachová

3. ročník, K04506